

“เปลี่ยน” บทเพลงสำหรับวงแจ๊สทริโอและวงออร์เคสตรา

“Change” for Jazz Trio and Orchestra

พลังพล ทรงไพบูลย์^{*1}

บทคัดย่อ

บทเพลงวิจัยสร้างสรรค์ “เปลี่ยน” บทเพลงสำหรับวงแจ๊สทริโอและวงออร์เคสตรา ประพันธ์ขึ้นเพื่อเชิดชูเกียรติให้แก่ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นนักปฏิรูปนวัตกรรมการศึกษาของประเทศไทยและเป็นผู้ริเริ่มแนวคิด “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” มาปฏิบัติใช้ในมหาวิทยาลัยรังสิต อันเป็นที่มาแห่งแรงบันดาลใจของเพลง “เปลี่ยน” บทประพันธ์นี้บรรเลงโดยวงดนตรีแจ๊สทริโอ (เปียโน เบส และกลองชุด) กับวงออร์เคสตราซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องทองเหลือง กลุ่มเครื่องสาย และกลุ่มเครื่องตี จำนวนรวมประมาณ 30-40 ชิ้น บทบาทสำคัญของเพลงอยู่ที่วงแจ๊สทริโอ แสดงความสามารถในการบรรเลงแบบคีตปฏิภาณ ส่วนวงออร์เคสตรารับบทบาทบรรเลงประกอบและการประสานเสียงในลีลาแบบแจ๊ส ซึ่งในประเทศไทยการประพันธ์เพลงและเรียบเรียงเสียงวงดนตรีในลักษณะนี้นับเป็นสิ่งใหม่และยังไม่มีใครทำมาก่อน

คำสำคัญ: วงดนตรีแจ๊สทริโอ, วงออร์เคสตรา, ดนตรีคลีนลูกที่สาม

^{*} Corresponding author, email: palangpon.s@rsu.ac.th

¹ อาจารย์ประจำ วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

The music research composition “Change” for jazz trio and orchestra is to honor to the President of Rangsit University, Dr. Arthit Ourairat who has been praised as the Innovated Educator in Thailand who leaded a concept called “Integrated Management” to educational system to Rangsit University. “Change” is a new composition for a jazz trio (piano, bass and drum set) collaborate with the orchestra band, 30-40 musicians). An Improvisation was a key of performance by the jazz trio with accompany in jazz harmony by orchestra. This kind of composition and arranging is revolution and nobody’s ever done it before in Thailand.

Keywords: Jazz Trio, Orchestra, Third Stream Music

ที่มาและความสำคัญ

พัฒนาการทางดนตรีตะวันตกตั้งแต่ยุคบาโรก ช่วงปีค.ศ. 1600-1750 และยุคคลาสสิก เมื่อประมาณ ปีค.ศ. 1750-1830 มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมทางดนตรีอย่างมาก ยกเว้นนักประพันธ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคบาโรกอย่าง โยฮันน์ เซบาสเตียน บาค (Johann Sebastian Bach, 1685-1750) ได้สร้างผลงานดนตรีหลายแนวและมีคุณค่า ซึ่งถูกบทเพลงเหล่านั้นได้ถูกนำมาวิเคราะห์และกลายเป็นทฤษฎีดนตรีที่สำคัญจนถึงปัจจุบัน

ดนตรีอีกแขนงหนึ่งจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้รับอิทธิพลทางด้านการประสานเสียง การเรียบเรียงเสียงวงดนตรี จากดนตรีคลาสสิก มีพัฒนาการดนตรีจากสมัย แรกทายม์ (Ragtime) ในช่วงปีค.ศ. 1895-1918 อย่างชัดเจนนั่นคือ ดนตรีแจ๊ส โดยมีองค์ประกอบสำคัญทางดนตรี คือ การอิมโพรไวส์ การประสานเสียงที่มีลักษณะกว้าง จังหวะที่มีรูปแบบหลากหลาย ซึ่งรูปแบบการอิมโพรไวส์ที่เป็นเอกลักษณ์อย่างมากที่สุด คงหนีไม่พ้นการคิดค้นแนวทำนองของ ชาร์ลี พาร์คเกอร์ (Charlie Parker, 1920-1955) นักแซกโซโฟนในยุคบีบอบ ผู้ซึ่งได้รับอิทธิพลทางดนตรีจากโยฮันน์ เซบาสเตียน บาค เป็นอย่างมาก

การริเริ่มผสมดนตรีแจ๊สและคลาสสิกไว้ในบทเพลง ราวโซดี อิน บูลส์ (Rhapsody in Blue) ประพันธ์โดยจอร์จ เกร์ชวิน (George Gershwin, 1898 – 1937) ในปีค.ศ. 1924 ถือเป็นบทเพลงแรกๆ สำหรับประกอบละครเพลง ที่นำเสนอทำนองหลักด้วยการเดี่ยวเปียโนร่วมกับวงแจ๊สวงใหญ่ และมีเครื่องดนตรีคลาสสิกร่วมบรรเลงด้วยในบริบทของดนตรีแจ๊ส ช่วงปีค.ศ. 1940 เป็นต้นมาได้มีการนำวงเครื่องสายและวงออร์เคสตรา ร่วมบรรเลงผสมกับวงแจ๊สคอมโบ ในลักษณะต่างๆ เช่น ผลงานของชาร์ลี พาร์กเกอร์ วิท สตริงส์ (Charlie Parker with Strings) ในปีค.ศ. 1949 และอัลบั้ม บิล อีแวนส์ ทรีโอ วิท ซิมโฟนีออร์เคสตรา (Bill Evans Trio with Symphony Orchestra) ในปีค.ศ. 1965 นั้นได้กลายเป็นมิติใหม่ในการนำเสนอเพลงที่น่าสนใจอีกแขนงหนึ่งอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งในปีค.ศ. 1957 นักประพันธ์เพลงชาวอเมริกัน กันเธอร์ ชูลเลอร์ (Gunther Schuller, 1925 – 2015) ได้นิยามถึงแนวดนตรีแขนงใหม่ที่มีการผสมผสานระหว่างดนตรีแจ๊สและคลาสสิกเข้าด้วยกันว่า ดนตรี เธิร์ด สตรีม (Third Stream Music) ซึ่งหมายถึงการที่ผู้ประพันธ์นำเอาเอกลักษณ์ในดนตรีคลาสสิกที่ตนชอบรวมเข้ากับดนตรีลีลาอื่นที่มีความรู้สึกหลงไหลเข้าไว้ด้วยกัน

แนวคิดการประพันธ์เพลงบทใหม่ของผู้วิจัยนั้น ได้รับแรงบันดาลใจจากการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ให้กับการศึกษาของประเทศไทยจาก ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยรังสิต ในฐานะเป็นหนึ่งในผู้นำนวัตกรรมการศึกษาของประเทศไทยและให้แนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้แก่ คณาจารย์ ซึ่งเป็นหัวข้อหลักในการประชุมประจำปีของบุคลากร มหาวิทยาลัยรังสิต เมื่อ ปีพ.ศ. 2558 บทเพลงวิจัยสร้างสรรค์ขึ้นนี้ ผู้วิจัยประพันธ์ขึ้นด้วยองค์ความรู้ใหม่จากการค้นคว้าเทคนิคการประพันธ์ต่างๆ ส่วนหนึ่งมาจากดนตรีศตวรรษที่ 20 เช่นการประพันธ์เพลงแบบแกลโนต์สิบสองเสียง ซึ่งวิบูลย์ ตระกูลฮุ่น อธิบายไว้พอสังเขปว่า เซินแบร์ก (Arnold Schoenberg, 1874 – 1951) ได้พัฒนาแบบแผนวิธีการประพันธ์เพลงโดยมีแนวคิดให้โน้ตบนบันไดเสียงโครมาติกทั้ง 12 ตัว มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เขานำขึ้นระดับเสียงทั้ง 12 ตัวมารวมเข้าไว้เป็นชุดหรือแกลโนต์ อีกทั้งความสัมพันธ์กับการเรียงลำดับแต่ละชั้นระดับเสียง...แกลโนต์ที่ใช้ในบทเพลงปรากฏได้หลายรูปแบบ แกลโนต์อาจถูกนำเสนอในฐานะทำนองหลัก หรือโมทีฟ แม้กระทั่งการรวมตัวกันของหน่วยทำนองย่อย บางครั้งแกลโนต์หลักอาจปรากฏบนแนวทำนองและเสียงประสานพร้อมกัน² สำหรับการเรียบเรียงเสียงวงดนตรี (Orchestration) ถึงแม้ว่าในบทเพลงวงออร์เคสตราจะทำหน้าที่บรรเลงประกอบและการประสานเสียงในลีลาแบบแจ๊ส แต่การเรียบเรียงแต่ละกลุ่มเครื่องดนตรียังคงให้ความสำคัญ

² วิบูลย์ ตระกูลฮุ่น. ดนตรีศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558, 191 -192.

โดยเฉพาะกลุ่มเครื่องสายดังที่ วีระชาติ เปรมานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า การเรียบเรียงบทบาทของแนวประกอบ เทคนิควิธีการเล่นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายนั้นมีความหลากหลายกว่าเครื่องดนตรีชนิดอื่นมาก การกำหนดบทบาทของวรรคตอนให้เหมาะสมจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะจะมีผลต่อเนื่องถึงสีสัน บทบาทส่งรับ และความมีเอกภาพระหว่างแนว³ ซึ่งในประเทศไทยการประพันธ์เพลงและเรียบเรียงเสียงในลักษณะนี้มีจำนวนน้อยมากหรือแทบไม่มีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่

วัตถุประสงค์ของการประพันธ์

1. เพื่อสร้างบทประพันธ์เพลงบทใหม่เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติให้แก่ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยรังสิต ในฐานะเป็นหนึ่งในผู้นำนวัตกรรมการศึกษาของประเทศไทยและให้แนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. เพื่อสร้างบทประพันธ์เพลงสำหรับวงแจ๊สทรีโอ (เปียโน เบส และกลองชุด) กับวงออร์เคสตรา ซึ่งเป็นบทประพันธ์เพลงบทใหม่ องค์ความรู้ใหม่ สำหรับแขนงการประพันธ์ดนตรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ประพันธ์เพลงบทใหม่ เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติให้แก่ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์
2. ได้สร้างบทประพันธ์เพลงบทใหม่สำหรับวงแจ๊สทรีโอกับวงออร์เคสตรา เป็นบทเพลงบทใหม่ ให้องค์ความรู้ใหม่ และมีคุณค่าต่อวิชาแขนงการประพันธ์ดนตรี

ขอบเขตของการประพันธ์

บทเพลงจากงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ มีการกำหนดกรอบการประพันธ์ที่ชัดเจนเพื่อให้การประพันธ์อยู่ในขอบเขตที่กำหนดไว้ดังนี้

1. เป็นบทเพลงสำหรับวงดนตรีแจ๊สทรีโอ (เปียโน เบส และกลองชุด) กับวงออร์เคสตราซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องทองเหลือง กลุ่มเครื่องสาย และกลุ่มเครื่องตี จำนวนรวมประมาณ 30-40 ชิ้น

2. การนำเสนอทำนองหลักของเพลง ใช้เครื่องดนตรีบรรเลงเท่านั้น ซึ่งมีการสลับกันระหว่างวงแจ๊สทรีโอและวงออร์เคสตรา หรือเล่นทำนองพร้อมกันในบางครั้ง

³ วีระชาติ เปรมานนท์. *ปรัชญาและเทคนิคการแต่งเพลงร่วมสมัยไทย*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรม-ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537, 55.

3. ผู้วิจัยกำหนดความยาวของเพลง 12 นาที ซึ่งแบ่งเป็น 4 ท่อนที่บรรเลงต่อเนื่องกันโดยไม่มีการแยกท่อน

แนวคิดและวิธีการประพันธ์บทเพลง

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานประพันธ์บทเพลงบทใหม่ ซึ่งเกิดจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ ประการแรกคือ ความสนใจของผู้วิจัยเองต่อการประพันธ์ดนตรีในแบบคลื่นลูกที่สาม ประการที่สองคือ ความศรัทธาที่ผู้วิจัยมีต่อแนวคิดการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทยของดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ โดยผ่านช่วงเวลาของปัญหาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศยังไม่เพียงพอกับความต้องการ การหาทางปรับปรุงแก้ไขมาตรฐานการศึกษาและความเป็นเลิศทางวิชาการ ส่งเสริมพัฒนาหลักสูตร และสาขาวิชาให้สอดคล้อง ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และก้าวสู่การพัฒนาการเรียนการสอนในแบบบูรณาการ

แนวคิดเบื้องต้น

จากปัจจัยสำคัญที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยได้จินตนาการถึงช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา ประพันธ์ให้เป็นหนึ่งบทเพลงขนาดใหญ่ ผ่านการถ่ายทอดด้วยทำนอง 4 ท่อน (Movement) ที่แตกต่างกัน มีแนวคิดหลักซึ่งสอดคล้องกับชื่อเพลง “เปลี่ยน” ในภาษาอังกฤษคือคำว่า “Change” นั้นผู้วิจัยได้ใช้ความหมายของคำว่า “Changes” ในทางดนตรีที่แจ๊สอันหมายถึง ทางเดินคอร์ดของท่อนเพลง เพื่อกำหนดเป็นท่อนต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในลักษณะการดำเนินเดินคอร์ดแบบ ii – V – I โดยมีรายละเอียดการประพันธ์โดยสังเขป ดังนี้

1. ท่อน Improvisation เป็นท่อนนำ (Intro) ที่สะท้อนถึงจุดเริ่มต้นของปัญหาช่องว่างทางการศึกษา และการดำเนินแบบไร้ทิศทางของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ความขาดแคลนในหลายสาขาอาชีพ ซึ่งไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สิ่งซึ่งจะถ่ายทอดทำนองในท่อนนี้ได้ตรงกับความหมายได้มากที่สุดนั้น ผู้วิจัยประพันธ์ทำนองโดยใช้ดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งใช้แนวคิดในการประพันธ์เพลงแบบแถวโน้ตสิบสองเสียง ที่ให้ทำนองและเสียงประสานที่เกิดจากการเรียงโน้ต 12 ตัวที่ไม่มีการซ้ำโน้ต ซึ่งเหมือนการอิมโพรไวส์ (Improvisation) ในบริบทของดนตรีแจ๊ส โดยผู้วิจัยทำการสุ่มโน้ต 12 ตัวด้วยการเล่นบนเปียโน ทำให้ได้แถวโน้ตหลักหรือไพรม์ (Prime) P10 (ตัวอย่างที่ 1)

ตัวอย่างที่ 1 แสดงแถวโน้ตไพรม์ P10 และแถวโน้ตถอยกลับ R10

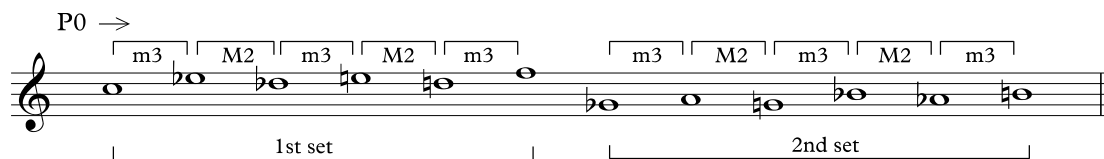
โดยแถวโน้ต P10 ถูกนำมาใช้เป็นโน้ตทำนองหลักและเสียงประสานของท่อน Improvisation ในลักษณะดำเนินทำนองแนวนอนหรือพร้อมกันในแนวตั้ง โดยมีการเปลี่ยน อัตราค่าโน้ต เครื่องหมายประจำจังหวะที่แตกต่างกันไป เนื่องจากการสร้างตารางแถวโน้ตสิบสองตัว (Twelve-Tone Matrix) ทำให้ผู้วิจัยสามารถเลือกแถวโน้ตรูปแบบอื่นในการนำมาผสมผสานกัน เพื่อขยายเป็นทำนอง เช่นการนำแถวโน้ตถอยกลับหรือเรโทรเกรด (Retrograde) R10 (ตามตัวอย่างที่ 1) โดยการอ่านย้อนกลับจากแถวโน้ต P10 มาใช้เป็นต้น นอกจากการใช้โน้ตจากแถวเดียวแล้ว ผู้วิจัยยังใช้พร้อมกันครั้งละ 2 แถว จากตารางเดียวกัน ดังเช่นการให้ฟลูตเล่นแถวโน้ต P10 ไปพร้อมกับบาสซูนที่เล่นแถวโน้ตพลิกกลับถอยหลังหรือเรโทรเกรด (Retrograde Inversion) RI2 เป็นต้น ผลที่ได้ทำให้เกิดทำนองที่ไม่ไพเราะ มีโน้ตเสียงกระด้าง ความไม่ชัดเจนของเสียงประสาน ไม่สามารถระบุบันไดเสียงที่ชัดเจนได้ ทางด้านความรู้สึกนั้นทำนองสะท้อนถึงความคลุมเครือและความสับสนของปัญหา ทำนองถูกเรียบเรียงให้สำหรับกลุ่มเครื่องลมไม้ผสมกับเครื่องฮอว์นบรลง

2. ท่อน Minor ท่อนที่สองนั้นสื่อถึงขบวนการคิด การวิเคราะห์และหาทางออก ซึ่งมีอุปสรรคต่างๆ ให้แก้ไข นำไปสู่แนวความคิดการก่อตั้งมหาวิทยาลัยรังสิต โดยทำนองหลักในท่อนนี้ผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจจากบทเพลง *T.T.T (Twelve Tone Tune)* ประพันธ์โดยบิล อีแวนส์ (Bill Evans, 1929 - 1980) นักเปียโนแจ๊ส โดยบิลได้สร้างแถวโน้ตสิบสองตัว และประพันธ์ทำนองโดยใช้แถวโน้ตนี้ซ้ำเป็นจำนวน 3 ครั้ง โดยแต่ละรอบนั้นมีการเปลี่ยนกลุ่มช่วงเสียง (Register) และจังหวะของแต่ละวลี สำหรับทางด้านเสียงประสานนั้น ผู้วิจัยใช้แนวคิดที่ได้รับจากเพลง *Time Remembered* ประพันธ์โดยบิล อีแวนส์ โดยแจ็ก ไรลลีย์ (Jack Reilly) ได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของบทเพลงนี้พอสังเขปคือ การละเลยการนำคอร์ดประเภท โดมินันท์ทาบเจ็ด คอร์ดทาบเจ็ดกึ่งโดมินันท์ และคอร์ดทาบเจ็ดกึ่งโดมินันท์สมบูรณ์ มาใช้ตลอดทางเดินคอร์ด โดยเลือกใช้แค่เพียงคอร์ดเมเจอร์และ

คอร์ดไมเนอร์ ด้วยเหตุผลนี้ทำให้บทเพลงมีซุ่มเสียงในแบบดนตรีอิมเพรสชัน (Impressionist Music) และดนตรีโมดัล รวมถึงการสร้างทำนองด้วยการใช้โน้ตเป็นโน้ตทาบ 9, 11 และ 13 ของคอร์ด⁴

ทำนองหลักท่อน Minor ประพันธ์ขึ้นจากแฉวงโน้ต P0 เป็นแฉวงโน้ตสิบสองเสียงชุดที่ 2 ซึ่งแบ่งเป็นโน้ต 2 เซต เซตละ 6 โน้ต ที่มีระยะห่างขั้นคู่สามไมเนอร์สลับกับคู่สองเมเจอร์ (ตัวอย่างที่ 2)

ตัวอย่างที่ 2 แสดงแฉวงโน้ต P0 ซึ่งเป็นแฉวงโน้ตสิบสองเสียงชุดที่ 2 สำหรับท่อน Minor

สำหรับแนวทำนองนั้นผู้วิจัยใช้แฉวงโน้ต P0 เรียงตามลำดับโน้ตในแฉวง (1-12) และประสานเสียงด้วยแฉวงโน้ต R10 และ R11 ซึ่งเสียงประสานนั้นให้ความสำคัญกับคอร์ดไมเนอร์และคอร์ดทาบ 9 และ 11 (ตัวอย่างที่ 3)

ตัวอย่างที่ 3 แสดงทำนองหลักและเสียงประสานในท่อน Minor จากแฉวงโน้ต P0, R10 และ R11

ทำนองอยู่ในจังหวะบัลลาด (Ballad) เปียโนเป็นผู้เล่นหลักในวงสลับการเล่นทำนองโดย ยูนิซันระหว่างไวโอลินและทรมเป็ตในวงที่สอง และการยูนิซันระหว่างคลาริเน็ตและฮอว์นในวงที่สาม เปรียบเสมือนการประชุมหารือระหว่างดร.อาทิตย์และคณะทีมงานที่ปรึกษา โดยทำนองถูกเล่นซ้ำอีกหนึ่งรอบด้วยเปียโน มีกลองและเบสสนับสนุนจังหวะในลีลาสวิงที่เร็วขึ้น และกำหนดให้เปียโนมีท่อนอิมโพรไวส์เดี่ยวโดยการใช้ปฏิภาณของผู้เล่นเอง โดยมีกลุ่มเครื่องสายเล่นประกอบพื้น

⁴ Jack Reilly, *The Harmony of Bill Evans* (Milwaukee, WI: Hal Leonard Corporation, 1992), 16.

เสียงประสาน (Background) สะท้อนภาพแนวคิดที่พรั่งพรูในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในจินตนาการของดร.อาทิตย์ ผู้ประพันธ์ได้นำเอกลักษณ์สำคัญของการเรียบเรียงเพลงแบบแจ๊สออร์เคสตรา มาประยุกต์ใช้ในท่อนนี้ นั่นคือ ท่อนตุตติ (Tutti) ของกลุ่มเครื่องลมไม้ เป็นการเล่นทำนองพร้อมกันซึ่งจะเล่นสลับกับการอิมโพรไวส์ของเปียโน เพื่อสื่อถึงการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นระหว่างดร.อาทิตย์และคณะทีมที่ปรึกษาในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยรังสิต ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

3. ท่อน Dominant เป็นท่อนที่ต่อเนื่องมาจากท่อน Minor ซึ่งทางเดินคอร์ดที่มักพบในบทเพลงระบบโทนัล (Tonal) นั้น มักมีการเกลาคอร์ดไมเนอร์ไปสู่คอร์ดโดมิแนนท์ลงในระยะคู่ห้า เพอร์เฟค (Perfect Fifth) เสมอ ซึ่งคอร์ดโดมิแนนท์นั้นมีโน้ตนำ (Leading Tone) ที่เป็นโน้ตนำกลับไปสู่โน้ตโทนิคของบันไดเสียง ด้วยนิยามดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงใช้ซุ่มเสียงของคอร์ดโดมิแนนท์ สื่อถึงช่วงเวลาแห่งการคลี่คลายปัญหา และตั้งคำถามต่อไปว่าจะกำหนดเป้าหมายและการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยรังสิตให้มีคุณภาพสูงสุดได้อย่างไร โน้ตในช่วงนำ (Introduction) เกิดขึ้นจากการนำเอาองค์ประกอบระยะห่างขั้นคู่สามไมเนอร์จากทำนองในท่อน Minor มาสร้างโมทีฟสำคัญให้กับท่อนนี้ และเสียงประสานใช้โหมดมิกโซลิดิอัน (Mixolydian Mode) ซึ่งให้เสียงของคอร์ดโดมิแนนท์โดยทางเดินคอร์ดประกอบด้วยคอร์ดประเภทโดมิแนนท์เท่านั้น ให้ความรู้สึกถึงคำถามที่เกิดขึ้นนั้นจะเกิดผลในทิศทางใด (ตัวอย่างที่ 4)

ตัวอย่างที่ 4 แสดงช่วงนำในท่อน Dominant โดยใช้โน้ตขั้นคู่สามไมเนอร์และคอร์ดโดมิแนนท์

การนำเสนอทำนองหลักผู้วิจัยเลือกใช้โน้ต 5 ตัวจากบันไดเสียงแปลง D (Altered Scale) อันประกอบด้วยโน้ต E^b, F, A^b, B^b และ C โดยใช้คอร์ด D7^{#9} เป็นเสียงประสาน และกำหนดให้เปียโนเล่นยูนิซันกับเบสเพื่อให้เกิดทำนองที่ชัดเจน ในลีลาสวิงเร็ว อันสื่อถึงความคิดเห็นและการกำหนดเป้าหมายที่ไปในทิศทางเดียวกันของดร.อาทิตย์และทีมผู้บริหารมหาวิทยาลัยรังสิต ในท่อน Dominant ยังประกอบไปด้วยท่อนที่บรรเลงเฉพาะวงออร์เคสตราเท่านั้น ซึ่งเปลี่ยนอารมณ์ให้ต่าง

จากช่วงเปียโน แจ๊ส ทรีโอ แต่ยังคงอยู่ในเสียงประสานเดิม โดยสะท้อนความรู้สึกถึงช่วงเวลาการตัดสินใจเลือกทิศทางที่ถูกต้องของดร.อาทิตย์

4. ท่อน Major ท่อนนี้สื่อถึงความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับการประกาศแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาไปในทิศทางที่เป็นปัจจุบันและสมัยใหม่มากขึ้น โดย ดร.อาทิตย์ได้บรรยายไว้ในการประชุมประจำปีของบุคลากรมหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปีพ.ศ. 2558 การเชื่อมต่อกับท่อน Dominant เป็นการเกลาคอร์ดโดมิแนนท์ไปยังคอร์ดเมเจอร์ลงในระยะคู่ห้าเพอร์เฟกต์ ซึ่งคอร์ดเมเจอร์คือคอร์ดโทนิคของบันไดเสียง ให้ความสว่าง ความรู้สึกสดใส ทางเดินคอร์ดส่วนใหญ่ในท่อนนี้ใช้คอร์ดเมเจอร์ บนจังหวะแซมบ้า (Samba) ที่สนุกสนาน โดยมีกลองบรรเลงเดี่ยวในช่วงนำ ใช้จังหวะเช่นเดียวกับโน้ตของเปียโนในช่วงนำท่อน Dominant (ตัวอย่างที่ 5) ท่อนนี้ถูกเรียบเรียงให้วงเปียโนแจ๊ส ทรีโอและวงออร์เคสตราบรรเลงบทเพลงไปพร้อมกัน

ตัวอย่างที่ 5 แสดงโน้ตกลองบรรเลงเดี่ยวในช่วงนำท่อน Major

Moderato ♩ = 110
Samba
[L] drum solo build from this motif to samba

(x 8 times)

mf 246 247

ขั้นตอนการประพันธ์

การประพันธ์เพื่องานวิจัยชิ้นนี้ เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจที่ได้รับจากแนวคิดการบูรณาการการเรียนรู้ของ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ โดยแปรความรู้สึกที่ได้นั้นออกมาเป็นบทเพลงต้นฉบับ ซึ่งนำเสนอทำนองและการเรียบเรียงดนตรีในรูปแบบใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ด้านการได้รับแรงบันดาลใจ

1. ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ได้บรรยายหัวข้อเรื่อง “การบูรณาการการเรียนรู้” ไว้ในการประชุมประจำปี บุคลากร มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี พ.ศ. 2558

ขั้นตอนที่ 2 ด้านการประพันธ์เพลง

1. ท่อน Improvisation
2. ท่อน Minor
3. ท่อน Dominant
4. ท่อน Major

ขั้นตอนที่ 3 ด้านการปรับแต่งบทประพันธ์

เพื่อให้บทประพันธ์ทั้ง 4 ท่อนนั้น มีความสอดคล้องกันในเชิงองค์ประกอบต่างๆ เช่นการเรียบเรียงเสียงดนตรี จังหวะและลีลาเข้ากันได้อย่างลงตัว

ขั้นตอนที่ 4 ด้านการซ้อมบทเพลง

บทเพลงชิ้นนี้ต้องสามารถเล่นได้จริงและเป็นไปตามที่ผู้วิจัยจินตนาการไว้ การซ้อมบทประพันธ์นี้แยกการซ้อมเป็นสามลักษณะคือ

1. การซ้อมเฉพาะวงเปียโนแจ๊ส ทรีโอ
2. การซ้อมเฉพาะวงออร์เคสตรา
3. การซ้อมรวมกันระหว่างวงเปียโนแจ๊ส ทรีโอและวงออร์เคสตรา

ขั้นตอนที่ 5 ด้านการเผยแพร่บทประพันธ์

บทเพลง “Change” ได้นำออกแสดงเป็นครั้งแรกโดยเป็นส่วนหนึ่งในคอนเสิร์ต The Evening with Concertos 2018 ณ ชั้น 2 อาคารจุฬาภรณ์พิศาลศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2561

ขั้นตอนที่ 6 ด้านการจัดพิมพ์รูปเล่ม

จัดพิมพ์และนำเสนอเป็นรูปเล่มโครงการวิจัยเชิงสร้างสรรค์นวัตกรรม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

“เปลี่ยน” บทเพลงสำหรับวงแจ๊สทรีโอและวงออร์เคสตรา งานวิจัยสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงบทใหม่ ได้รับอิทธิพลจากดนตรีคลีนลูกที่สาม ซึ่งมีการผสมผสานดนตรีแจ๊สและคลาสสิกเข้าไว้ด้วยกัน โดยผู้วิจัยได้แปรความรู้สึกรักและความศรัทธาที่มีต่อแนวความคิดการพัฒนาศึกษาในประเทศ

ไทยในแบบ “บูรณาการ” ของ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยรังสิต อันได้กล่าวไว้ใน การประชุมประจำปีบุคลากร มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปีพ.ศ. 2558 ผ่านการนำเสนอทำนองหลัก จำนวน 4 ท่อนที่เรียงร้อยเข้าไว้ด้วยกัน งานวิจัยด้านการประพันธ์เพลงสำหรับวงดนตรีแจ๊สและวง ออร์เคสตรานี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ในแขนงการประพันธ์และเรียบเรียงบท เพลงที่มีองค์ประกอบอันสำคัญทางดนตรีแจ๊สและคลาสสิก รวมถึงเสนอบทการวิเคราะห์การ ประพันธ์ทำนองหลักควบคู่ไปกับบทการเรียบเรียงเสียงประสาน และบทการเรียบเรียงเสียงวงดนตรี (Orchestration) โดยผู้วิจัยได้สรุปไว้พอสังเขปดังนี้

บทวิเคราะห์ทำนองหลัก ผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงแนวทางการประพันธ์ทำนองในแต่ละท่อน การ สร้างโมทีฟหลัก ที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของบทเพลง โดยโมทีฟดังกล่าวเป็นองค์ประกอบย่อยหลักที่ ปรากฏอยู่บนทำนองทั้ง 4 ท่อน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้อธิบายถึงแนวคิดการขยายทำนองหลักของแต่ละ ท่อน วิเคราะห์การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการประพันธ์ทำนองจากวรรณกรรมต่างๆ รวมถึงองค์ประกอบ ทางด้านจังหวะโน้ตและความเร็วจังหวะซึ่งมีผลต่อการสื่อทางด้านอารมณ์ของท่อนนั้นๆ โดย องค์ประกอบที่ได้กล่าวมาล้วนเป็นส่วนช่วยรังสรรค์ให้เกิดอัตลักษณ์ทางทำนองอย่างชัดเจน

บทวิเคราะห์การวางเสียงประสาน ผู้วิจัยกล่าวถึงแนวคิดการใช้เสียงประสานทั้ง 4 มิติในโมด ที่แตกต่างกัน ทั้งจากการสร้างเสียงประสานด้วยแฉวงโน้ตสิบสองเสียงและการกำหนดคอร์ดจากโมด ต่างๆ ให้สอดคล้องกับแนวทำนองหลักที่สร้างไว้ เพื่อให้เกิดเป็นเสียงประสานในแบบแจ๊สและ คลาสสิก เช่นในทางแจ๊สนั้น เสียงประสานสามารถขยายโน้ตทำนองให้เป็นโน้ตทบ 9 หรือ 11 ที่ ไพเราะ การวิเคราะห์รวมถึงแนวคิดการสร้างการดำเนินคอร์ดในแบบเอโทนัลและการดำเนินคอร์ด แบบโทนัล

บทวิเคราะห์การเรียบเรียงเสียงดนตรี นอกเหนือจากเปียโนที่เป็นเครื่องดนตรีหลักในการเล่น ทำนองและอิมโพรไวส์แล้ว ยังมีเครื่องดนตรีในวงออร์เคสตราซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนเสียงประสาน และเล่นประกอบทำนองหลัก โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวคิดการเลือกเครื่องดนตรีให้เหมาะสมกับโน้ต ที่ได้ประพันธ์ไว้ โดยพิจารณาจากระดับเสียงของโน้ตเสียงประสานและโน้ตทำนองหลักให้ม ีความสัมพันธ์กับช่วงเสียงของแต่ละเครื่องดนตรี รวมถึงความสามารถในเชิงปฏิบัติจริงของเครื่อง ดนตรีแต่ละชิ้น ในการเล่นทำนองที่มีองค์ประกอบทางด้านขั้นคู่ ความเร็วและการแบ่งประโยค การ ผสมผสานเสียงระหว่างกลุ่มเครื่องดนตรีเช่น กลุ่มเครื่องสายเล่นสนับสนุนกลุ่มเครื่องลมไม้ที่เล่น ทำนองหลักอยู่ เป็นต้น ซึ่งความเข้าใจในลักษณะเสียง ช่วงเสียง และขีดความสามารถของเครื่อง

ดนตรีแต่ละประเภทยัง มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้แนวทำนองและแนวประสานที่ผู้วิจัย ประพันธ์ไว้เกิดความสมดุลและสุนทรีย์ภาพแก่ผู้ฟัง

บทวิเคราะห์เบื้องต้นที่ได้กล่าวมา เกิดจากองค์ประกอบของการใช้ทฤษฎี องค์ความรู้ใหม่ และประสบการณ์การประพันธ์เพลงของผู้วิจัยเพื่อเชื่อมโยงกับจินตนาการ อันให้เกิดผลงานวิจัย สร้างสรรค์ใหม่ ซึ่งการนำเสนอบทเพลงสู่สาธารณะด้วยการแสดงสดนั้น เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ ส่งเสริมให้บทประพันธ์เพลง “เปลี่ยน” สื่ออารมณ์ ความหมายและความรู้สึกตามความนึกคิดของ ผู้วิจัยได้มากขึ้น ทั้งนี้เกิดจากความเข้าใจของวาทยากรผู้ควบคุมวง ในการตีความบทประพันธ์เพลง ได้อย่างลึกซึ้งและดึงความสามารถของผู้เล่นให้ถ่ายทอดโน้ตของบทเพลงให้เป็นไปตามที่ผู้วิจัยได้ ประพันธ์ไว้

การเผยแพร่บทประพันธ์

งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลง “เปลี่ยน” บทเพลงสำหรับวงดนตรีแจ๊สและวง ออร์เคสตรา” ได้นำออกเผยแพร่สู่สาธารณะชนในคอนเสิร์ต “The Evening with Concertos 2018” โดยการแสดงบทประพันธ์เพลงนี้ ได้รับเกียรติจากนักดนตรีในการร่วมแสดงดังต่อไปนี้

ผู้ประพันธ์เพลง	พลิงพล ทรงไพบูลย์
ผู้อำนวยเพลง	ดร.วานิช โปตะวนิช
นักดนตรีวงแจ๊สทริโอ	ยรรยง โตเรือง เปียโน จิฎิวัฒน์ ตรีภาพ เบส อานุภาพ คำมา กลอง

นักดนตรีวงออร์เคสตราแห่งมหาวิทยาลัยรังสิตและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สถานที่	ณ ชั้น 2 อาคารจุฬารณพิศาลศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วันและเวลา	6 เมษายน พ.ศ. 2561 เวลา 19.00 น.

ผู้สนับสนุนโครงการวิจัยและงานแสดง

สถาบันวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยรังสิต และวิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

บรรณานุกรม

- ณัชชา พันธุ์เจริญ. *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางค์ศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เกศกะรัต, 2522.
- วิบูลย์ ตระกูลชัย. *ดนตรีศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- . *มิติแห่งอากาศธาตุ บทประพันธ์เพลง 20 บท สำหรับเปียโน*. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส, 2559.
- วีระชาติ เปรมานนท์. *ปรัชญาและเทคนิคการแต่งเพลงร่วมสมัยไทย*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- อานุกาฬ คำมา. “ลาเวนเดอร์แห่งความสงบ.” *วารสารดนตรีรังสิต* 13, 1 (2561): 27-40.
- Adler, S. *The Study of Orchestration*. 3rd ed. New York: W.W.Norton & Company, 2002.
- Great Romantic Violin Concertos*. New York: Dover Publications, INC., 1985.
- Lowell, Dick, and Ken Pullig. *Arranging for Large Jazz Ensemble*. Boston, MA: Berklee Press, 2003.
- Reilly, Jack. *The Harmony of Bill Evans*. Milwaukee, WI: Hal Leonard Corporation, 1992.
- Schneider, Maria. *Evanescence*. Edited by Fred Sturm: New York: Universal Edition, 1998.
- Sussman, Richard, and Michael Abene. *Jazz Composition and Arranging in the Digital Age*. New York: Oxford University Press, 2012.
- “Welcome to Rangsit University.” Accessed April 8, 2018. <https://www2.rsu.ac.th/info/welcome-to-rsu>.
- Wright, Rayburn. *Inside The Score*. New York: Kendor Music, 1982.

วารสารดนตรีรังสิต

RANGSIT MUSIC JOURNAL

วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

ISSN 1905-2707

Vol.13 No.2 July-December 2018

บทความสร้างสรรค์

บทความวิจัย และบทความวิชาการ